

УДК 340.143, 159.9

А- 43

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою ВНПЗ «Дніпровського гуманітарного університету» від 08.02.2024 р. (протокол № 5)

А-43 Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 15 грудня 2023 р.). Дніпро: ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2023. 218 с.

Збірник конференції містить матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми юриспруденції та психології» (15.12.2023), у роботі якої взяли участь здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти закладів вищої освіти України.

Матеріали науково-практичної конференції надруковані в авторській редакції.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

докт. юрид. наук, проф. **Олег КИРИЧЕНКО** (*голова*); канд. юрид. наук, доц. **Тетяна ЛЕЖНЄВА** (*заст. голови*); **Андрій МІРОШНИК** (*секретар*); канд. юрид. наук **Сергій ДУБОВ**, докт. юрид. наук, проф. **Вадим НЕГОДЧЕНКО**, докт. юрид. наук, доц. **Сергій ПЕНЬКОВ**, канд. псих. наук, доц. **Людмила ПРИСНЯКОВА**, докт. псих. наук, доц. **Олександр САМОЙЛОВ**

© ВНПЗ ДГУ, 2023

© Автори, 2023

Яблоновський Богдан Олексійович

здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Буканов Григорій Миколайович

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри права
Дніпровського гуманітарного університету

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ХАРАКТЕРУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Розвиток України у напрямку побудови демократичної правової держави не може відбуватися без встановлення надійних правових гарантій вільного і безпечного існування особи в суспільстві. Конституція України у розділі II закріпила основні опрацьовані світовою теорією й практикою демократії невідчужувані (природні) права та свободи людини і громадянина. Поступово на основі загальноновизнаних гуманістичних демократичних цінностей оновлюється масив законодавчих актів України. Утверджуючи верховенство закону в системі законодавства як умови забезпечення прав і свобод людини і громадянина, Конституція України визначила межі діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо їх владного впливу на суспільство, а режим законності виключним способом функціонування цих носіїв владних повноважень.

Поняття «правовий акт», належить до найбільш поширених правових понять у науці, правотворчості, у використанні суб'єктами права різноманітних форм правореалізації, у службових та інших документах, у навчальному процесі тощо. Це зумовлено важливим місцем і особливою роллю правових актів у механізмі правового регулювання, у системі засобів правового впливу на суспільні відносини, що забезпечують нормальне функціонування і розвиток суспільства і держави. Питанням теорії правових актів, практики використання різноманітних їхніх видів присвячено чимало наукових праць фахівців у сфері загальної теорії права, конституційного, адміністративного й інших галузей правової науки.

Українська юридична енциклопедія визначає акт (лат. *actus* – «дія», *actum* – «документ») як дію, вчинок громадянина або посадової (службової) особи; документ, який видається державним органом, органом місцевого самоврядування, посадовою особою або громадською організацією в межах її компетенції: закон, указ, постанова, наказ, розпорядження тощо. У ній до актів також віднесено протоколи та інші документи, що засвідчують юридичні факти.

Різноманітність явищ життя суспільства, держави і громадян породжує

потребу в документуванні різних видів діяльності і станів. Потрібні фіксація та загальнозначуще посвідчення фактів, подій і станів. Документування становить собою запис за установленими формами необхідної для різних видів діяльності інформації. Документ як письмова форма, що посвідчує певну інформацію, є найбільш поширеним її носієм. Це – закони, укази, постанови, рішення, розпорядження, інструкції, звернення, листи, свідоцтва, договори, атестати, сертифікати, ліцензії тощо. Правові акти в масиві документів посідають особливе місце. Усі вищезазначені акти – закони, укази, рішення тощо – є видами правових актів, в яких виражено загальне й особливе. Для правового акта як різновиду документа характерні передусім такі загальні властивості, як документальне фіксування інформації, офіційно визначене закріплення відповідного вираження в документах суворо певних зразків.

Гарантією акта є його юридична сила, що розуміється і гарантується у двох аспектах: по-перше, у значенні загальної обов'язковості у співвідношенні з іншими системами; по-друге, у значенні незаперечної обов'язковості для виконання всіма громадянами (фізичними особами) і юридичними особами.

Досліджуючи наукову літературу, різні автори класифікують правовий акт по-різному, виокремлюючи певні типи та види правових актів. Із точки зору логіки, класифікація – це послідовний поділ обсягу поняття, на кожному із рівнів якого має використовуватися один критерій поділу.

Наступним логічним кроком на шляху до з'ясування природи нормативно - правового акта є уточнення існуючих підходів до системи нормативно-правових актів України. Це також є об'єктивно необхідним, оскільки, як зазначає М. О. Теплюк, здійснення законодавчої діяльності в Україні ускладнюється відсутністю нормативного визначення системи законів України, предметного та змістовного розмежування конституційних і звичайних законів, законів і підзаконних актів.

Правові акти як компоненти правової системи на загальнотеоретичному рівні досліджувалися в роботах таких науковців, як: А.С. Бар'як, Р.Ф. Васильєв, В.В. Іванов, І.В. Котелевська, Н.М. Крестовська, А.В. Малько, М.Г. Матузов, Ю.М. Оборотов, В.А. Ойгензихт, Н.Н. Онищенко, П.М. Рабінович, Т.В. Сендецька, О.Ф. Скакун, Ю.А. Тихомиров, А.Ф. Черданцев та ін.

У загальнотеоретичній юриспруденції О.Ф. Скакун правові акти класифікує за такими критеріями, як форма вираження, юридична субординація та у залежності від сфери правового регулювання та видів правовідносин [1].

В.В. Завальнюк висловив думку про те, що структура системи правових актів в національних правових системах різних типів є єдиною: у кожній правовій системі є нормативні та позанормативні правові акти, письмові (документовані), усні та конклюдентні; усюди правовий акт є вираженням правової волі суб'єкта права – чи то окремої людини, чи колективного суб'єкта (сім'я, плем'я, народність), чи то держави [2].

А.С. Бар'як виокремлює критерії ієрархізації правових актів, тобто виокремлює їх класифікацію та види [3].

Основними видами правових актів є нормативно-правові акти, індивідуальні акти, акти тлумачення, змішані акти, а також нормативно-правові договори. Так, відомо, що основним видом нормативних актів є нормативно-правовий акт, який є зовнішньою формою об'єктивації норми права, яка є загальноновизнаною, в юридичній науці є основою правової системи.

Серед науковців загалом сформувались чіткі підходи до розуміння системи нормативно-правових актів України. Наприклад, Л. А. Луць пропонує розмежувати нормативноправові акти так: за суб'єктом правотворчості та прийнятті народам, глави держави, органу законодавчої влади, органу виконавчої влади, контролюючого органу, органу місцевого самоврядування, керівника підприємства, установи чи організації або фізичної особи-працедавця; за характером і обсягом дії — загальної, виключної та обмеженої дії; за юридичною силою — закони і підзаконні нормативно-правові акти [4].

Отже, можна говорити про те, що під нормативним правовим актом слід розуміти виданий у встановленому порядку акт уповноваженого на те органу державної влади, органу місцевого самоврядування або посадової особи, що встановлює правові норми (правила поведінки), обов'язкові для невизначеного кола осіб, розраховані на неодноразове застосування, що діють незалежно від того, виникли або припинилися конкретні правовідносини, передбачені актом. Вважаємо, увагу акцентувати на тому, що закони та підзаконні нормативно-правові акти нормативної групи правових актів утворюють складну ієрархічну систему.

Нормативно-правовий акт відрізняється від акта тлумачення норм права, акта застосування норм права:

- 1) нормативно-правовий акт містить в собі правові норми, встановлює нові права й обов'язки, яких раніше не було, або змінює (скасовує) їх. Інші юридичні акти не встановлюють нових норм права. Акт тлумачення норм права, наприклад, лише пояснює чинні норми;
- 2) нормативно-правовий акт містить норми права загального характеру, тоді як індивідуальний акт (акт застосування норм права) має індивідуальну спрямованість.

Окрім зазначених класичних правових актів – нормативних, індивідуальних, інтерпретаційних, – є акти змішаного змісту, тобто такі, що складаються з нормативних і правозастосовних норм. Якщо в тексті правового акта містяться правові норми й індивідуально-конкретні розпорядження, він вважається нормативним. Під правовим актом індивідуального характеру розуміється акт, що встановлює, змінює чи скасовує права й обов'язки конкретних осіб (фізичних, юридичних).

Таким чином, можна зробити висновок, що система нормативно-правових актів є диференційованою та ієрархізованою, а її основу становлять закони та підзаконні нормативно-правові акти.

Список використаних джерел та літератури:

1. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник. 4-ге вид., допов. і перероб. Київ: Алерта; ЦУЛ, 2014. 524 с.
2. Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції : моногр. / Ю. М. Оборотов, В. В. Завальнюк, В. В. Дудченко та ін.; за ред. Ю. М. Оборотова. О.: Фенікс, 2012. 492 с.
3. Бар'як А. С. Критерії ієрархізації правових актів / А. С. Бар'як // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.) / відп. за вип. В. М. Дрьомін ; НУ "ОЮА". Півд. регіон. центр НАПрН України. - Одеса : Фенікс, 2013. - Т. 1. - С. 110-112.
4. Луць Л. А. Загальна теорія держави і права : навч.-метод. посіб. / Л. А. Луць. – К. : Атіка, 2008. – 412 с.